

PIYASA EKONOMİSİ EĞİTİM MODELİNİN BAŞARISIZLIKLARININ KAMUSAL MALİYETİ PUBLIC COST OF THE FAILURES OF THE MARKET ECONOMY TRAINING MODEL

Osman SİRKECİ*
Kamuran ELBEYOĞLU**

Öz

Piyasa başarısızlıklarının neden olduğu problemlere çözüm aramak, hasarları ve aksaklıkları gidermek kamunun ortak örgütü olarak devlet aygıtının ve onun alt kurumlarının görevleri arasında yer almaktadır. Yüz yıla yaklaşan yeni kurumsallaşmaları yanında eski yapının bazı miraslarını da devralan Cumhuriyet deneyimi çeşitli dönemlerde parlamenter sistem, askeri rejimler ve başkanlık sistemi gibi revizyonlar geçirse de kendisine temel aldığı sermaye birikimi esaslı karma kapitalist sistem ne aksaklıkları giderebilmiş ne de başarısızlıkları önleyebilmiştir.

Ancak reel sektörün insan kaynağı ihtiyacını karşılamakla yükümlü olan eğitimin ana okulundan doktora kadar çeşitli basamaklarına bakıldığında, örgün veya açık öğretimin adeta reel sektörün bu ihtiyaçlarına duyarız bir şekilde sürdüğü görülmektedir. Reel sektörün üretim süreçlerinde milyonda 1 hatayı öngördüğü bir ortamda temel işlevi bilgi edinme rehberliği olması gereken eğitmen profilinin yukarıda sözü edilen öğretmen profili ile karşılanamayacağı açık bir gerçekliktir.

Sonuç olarak piyasa ekonomisinin sebep olduğu aksaklıkları, başarısızlıkları özellikle eğitim hizmetleri sunulan sektörlerde gidermek görevini üstlenerek entelektüel beşerî sermaye çıktısı üretmekle görevli olan kamusal eğitim sektörü de başarısızlıklara ve dışsallıklara açık hale gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Maliyet, Kaynak İsrafı, Eğitim, Bilgi Toplumu, Akıllı Toplum, Sigma 6, Sigma 7.

Abstract

Seeking solutions to the problems caused by market failures, eliminating damages and failures is among the duties of the state apparatus and its sub-institutions as a common organization of the public. Although the Republican experience, which has taken over some of the legacy of the old structure, in addition to the new institutionalization that has been close to a hundred years, has undergone revisions such as the parliamentary system, the military regimes and the presidential system at various times, the mixed capitalist system based on the capital accumulation on which it was based, neither overcome disruptions nor prevent failures.

However, when we look at the various stages of the education from kindergarten to doctorate, which is obliged to meet the human resource needs of the real sector, it is seen that formal or open education is almost insensitive to these needs of the real sector. In an environment where the real sector foresees 1 error per million in production processes, it is a clear fact that the instructor profile, whose basic function should be the guidance of obtaining information, cannot be met with the teacher profile mentioned above.

As a result, the education sector, which is responsible for producing intellectual human capital output, with the task of eliminating the failures caused by the market economy especially in the sectors where educational services are offered, has itself been open to failures and externalities.

Keywords: Public Cost, Resource Waste, Education, Knowledge Society, Smart Society, Sigma 6, Sigma 7.

1. GİRİŞ

Piyasa başarısızlıklarının neden olduğu problemlere çözüm aramak, hasarları ve aksaklıkları gidermek kamunun ortak örgütü olarak devlet aygıtının ve onun alt kurumlarının görevleri arasında yer almaktadır. Gerek klasik iktisatçılar gerek neoliberal iktisatçılar veya klasik iktisat kuramlarına eleştirel yaklaşan iktisatçılar piyasa ekonomisinin ve piyasa iktisadî kuramlarının son iki yüzyıl boyunca piyasanın ve piyasanın gizli eli tarafından düzenlenmesi öngörülen üretim, dağıtım ve bölüşüm süreçlerinin eksiksiz ve hatasız işlemesi konusunda hemfikirdir. Neoliberal politikalar gereği olarak devletin küçültülmesi, özel sektörün üstlenebileceği imalat ve hizmet sektörlerinden çekilmesi ve sadece düzenleyici koordinatörlük görevi ile sınırlandırılması gerektiği savunulmaktadır. Ancak neoliberal kuramların yönlendirdiği 21. yüzyıl serbest piyasa ekonomisi modelinin 1978'den 2008'e kadar geçen süreçte sürekli yinelenen bunalımları ile başarısızlığı tescil edilmiş bulunmaktadır (Kurtoğlu, 2017, 4).

Piyasa ekonomisinin paradigmalarından sayılan piyasaya girişin ve çıkışın serbest olması, piyasalarda tam rekabet koşullarının var sayılması, toplumsal faydadan çok bireysel ve grupsal çıkarların esas alınarak ön planda tutulması nedeniyle pozitif olduğu gibi birçok negatif dışsallıklara da yol açmaktadır. Bununla

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, osmansirkeci@gmail.com

**Prof. Dr., Toros Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, kamuranelbeyoglu@toros.edu.tr

birlikte, serbest piyasa ekonomisi modelinin yönetim biçimi olarak yaygın kullanım alanı bulan demokrasi modelinin de sürekli krizlerine dönüşen, sık sık da savaşlar ve darbelerle yıkılan ve yeniden kurulan liberal karma otoriter rejimler ve devletlerin başarısızlıklarıyla da dünyanın çeşitli ülkelerinde sıkça karşılaşılmaktadır (Kitapçı, 2017, 33).

Piyasa ekonomisinin bu başarısızlıklarının yine kendi kodlarıyla kurulmuş ve varlığını sürdüren devlet mekanizması tarafından giderilmesi öngörülmüş olup, müdahaleci devlet politikalarına başvurulmakta ve ortaya çıkan ağır tahribatları ve aksaklıkları giderme görevini devletin ve ona bağlı kamu kurumların uhdesine bırakılmaktadır. Gerek devletin başarısızlıkları gerekse serbest piyasa ekonomisinin başarısızlıkları olarak tanımlanan alanların ve sektörlerin başında güvenlik olduğu gibi eğitim sektörü de yer almaktadır (Mutlu, 2007, 89). Özellikle çok yüksek beklentiler ve hedeflerle yedi sigma kriterine göre şekillenmeye ve hedeflerini belirlemeye başlayan küresel reel sektör karşısında dünyanın onlarca ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de toplam devlet yönetiminin kamusal maliyetleri içinde %10’lar gibi milyarlarca lira ile ölçülen devasa bir eğitim sektörü maliyeti olduğu bir gerçektir.

2. PİYASANIN BAŞARISIZLIĞININ KODLARINDA DEVLETİN BAŞARISIZLIĞI

Özellikle kamu maliyesi bakımından sağlık, güvenlik, ulaşım ve eğitim gibi sektörler bir yandan yüksek kârlılık öngörüldüğü ölçüde özelleştirme politikalarına tabi tutulurken, piyasacı özel sektörün sorunları gideremediği alanlarda devlet müdahalesi öngörülmekte, sürdürülmekte ve hatta savunulmaktadır. Ancak bir başka gerçek ortadadır ki başarısızlık kodlarıyla bilinen piyasa ekonomisinin doğrudan ürünü ve sonucu olarak yapılandırılan devletin de çalışmanın konusu olan eğitim sektöründe dünyanın birçok ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de son 100 yıllık Cumhuriyet döneminde çok sık reformlara başvurulmuş olmasına rağmen başarılı olamadığı, başta dönemlerin Milli Eğitim bakanları olmak üzere birçok kurum ve kuruluş tarafından dile getirilmektedir.

2.1. Kamusal İşletmeci Eğitimin Başarısızlığı ve Kaynak İsrafı

Piyasanın başarısızlıklarının aynen yansımalarıyla sürdürülen eğitim süreçleri küresel ve evrensel üretim süreçlerinin standartlarına kavuşturulamadığı ölçüde hem kaynak israfına hem de beşeri kaynakların yerinde ve doğru kullanılmaması yüzünden sosyal sermaye israfına da yol açmaktadır. Oysa piyasa başarısızlıklarında devlet müdahalesinin hedefi kamu kaynaklarının etkin kullanımınıdır. Ancak piyasanın talebindeki dinamik değişiklikler dikkate alınmadan eğitime tahsis edilen kontenjanlarla ihtiyaç fazlası insan eğitmek hem harcanan kaynak israfı hem de beşeri kaynak israfıdır.

2.2. Endüstri 4.0 Ekseninde Kamusal Kaynakların İnovatif ve Verimli Kullanımı

Okul öncesinden doktora kadar 8 aşamalı eğitim süreçleri ne eğitime adil erişimi sağlayabilmiş ne de hızlı teknolojik değişimler kaydeden piyasa ekonomisinin mal ve hizmet üretimi süreçlerinin ihtiyacı olan kalifiye eleman ihtiyacını karşılayabilmiştir. Artan kontenjanlar, ikinci öğrenim ve uzaktan öğrenim ihtiyacı fazlası insan gücünün üretimine yol açarken, bir yandan da yetiştirilen öğrenci kalitesinde ciddi düşümlere ve sorunlara yol açmıştır (Ay, 2014, 51). Bilgi toplumundan akıllı topluma geçiş sürecinde günlük yaşamda olduğu gibi özellikle eğitim süreçlerinde de ancak bilgi toplumu (Endüstri 4.0) ve akıllı toplum (Toplum 5.0) vizyonlarındaki küresel gelişmelerin kriterleri ve göstergeleri ile uyumlu bireyler içinde buldukları toplumu geleceğe taşıyabileceklerdir.

Gençleri bekleyen akıllı toplum bugün var olan, geçerli birçok mesleğin yok olmasına, var olan işlerin birçoğunun robotlar tarafından yapılmasına ve dolayısıyla şimdi var olan ve gelecekte yok olacak olan bu mesleklere kendini hazırlayan gençler için belirsiz bir gelecek vaat etmektedir. Ancak şurası da bir gerçek ki akıllı toplum ortadan kalkın ve insanlar yerine robotların çalıştığı meslekler yerine insanların çalışacağı bugün öngöremediğimiz birçok yeni iş alanını da beraberinde getirecektir. Dolayısıyla toplumun öncü kesimi olan bu bireyler kendi ülkelerini ve dünyayı birçok bilinmezlerle dolu yarına taşımanın sorumluluğunu üstlenecektir.

Yaşanılan süreç özellikle reel sektörde çok sık kullanılan misyon ve vizyon tanımlamalarıyla öne çıkmaktadır, çünkü bilgi toplumundan akıllı topluma geçiş ancak yaşam ve davranış vizyonlarına uygun yakın ve uzun vadeli misyonlar belirleyebilen ve değişim ve dönüşüm süreçlerinin sorumluluğunu üstlenebilen kuşakların yetiştirilmesiyle mümkündür. Bu yüzden başta reel sektörde insan kaynakları politikalarını ve stratejilerini belirlemek üzere tüm eğitim kurumlarında ana okulundan doktora kadar eğitimin her aşamasında, değişim ve dönüşüm süreçlerinin önemi vurgulanarak gençlerin yaratıcı, girişimci bir yaklaşımla kendilerini yenileme ve dönüştürme sorumluluğunu kazanmasına olanak sağlanmalıdır.

3. STOKSUZ VE FİRESİZ SOSYAL KAPİTAL

Ancak reel sektörün insan kaynağı ihtiyacını karşılamakla yükümlü olan eğitimin ana okulundan doktora kadar çeşitli basamaklarına bakıldığında, örgün veya açık öğretimin adeta reel sektörün bu

ihtiyaçlarına duyarsız bir şekilde sürdüğü görülmektedir. Oysa bilgi toplumu ve akıllı toplum süreçleri sıfır hata, sıfır hatalı üretim, sıfır israfli kaynak kullanımını hedefleyen altıncı sigma, hatta yedinci sigma prensipleriyle şekillendirilmektedir. Bu durum standart sapma olarak tanımlanan ikinci sigmadan, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı sigmada milyonda 3-4 hata payıyla neredeyse sıfıra yakın bir çözümleme sürecine ulaşırken hızla gelişen teknolojinin yardımıyla yedinci Sigma standardı olarak otomotiv sektöründe sürücüsüz arabalar ve havacılık sektöründe bir milyonda 1 hata seviyesi hedeflenmektedir.

Tedarik malzemeleri büyük ölçüde ithalata dayanan eğitim süreçlerinin işletme mantığıyla yönetilmesi öngörülmektedir. Her kademedeki kamu eğitim kurumlarında kaynakların "işletme-okulun" ve eğitim-öğretimin reel ihtiyaçlarının karşılanması için harcanması yerine depolarda atıl kalan malzemelere harcandığı en sık rastlanan şikayetler arasındadır. Bunun diğer bir örneği de her yıl 160 milyon ders kitabının üretildiği sektörde bu üretimin 120 milyonunun özel sektör, 40 milyonunun da devlet tarafından gerçekleştirilmesidir. TOBB'un Eğitim Sektörü Raporuna (2012) göre, devletin kitap üretiminin oldukça maliyetli olduğu gerekçesiyle, devletin özel sektörün girmediği zorunlu alanlar dışında yayıncılıktan çekilmesi önerilmektedir (Aktaran, Ay, 2014, 42).

3.1. Bilgi Toplumunda Eğitim Süreci

Bilgi toplumu, bilginin temel güç ve ona sermaye olduğu ve toplumsal yaşamın her aşamasını aydınlatan, yönlendiren başlıca güç olduğu bir hayat biçimi, bir düşünce biçimidir. Bilgi toplumunun oluşabilmesi temelde "bilgili insan" ve "bilgili kurumları" ve bu da "öğrenen insan" ve "öğrenen kurumları" gerektirir. Böylece bilgi toplumunun temel karakteristiği "öğrenen toplum" olarak şekillenmektedir (Fındıkçı, 1998, 83). Bilgi toplumunda bilgi işi yapan insan ki öğretmenler tam da bilgi işi yapan kişilerdir, kendini ifade edebilen, duygularını ortaya koyabilen, böylece yaratıcılığını ortaya çıkaran bir insan olmak zorundadır.

Dünyada olduğu gibi, reel sektörün bu kurallar tarafından belirlendiği Türkiye'de 17,5 milyonu temel eğitimde, 6 milyonu yüksek öğrenimde olmak üzere yaklaşık 23 milyon kişinin adeta bir üretim birimi gibi ilk yılından son yılına kadar işleme tabi tutulduğu öğretim süreçleri, eskimiş müfredatlar kıskacında çoğu bu mesleği sadece para kazanma aracı olarak gören veya kendini sadece bir öğretme robotu gibi hisseden, mutsuz ve motivasyonsuz 1,5 milyona yakın eğitimci tarafından yürütülmektedir. Reel sektörün üretim süreçlerinde milyonda 1 hatayı öngördüğü bir ortamda ana bilgi girdisi bilgi edinme rehberliği olması gereken öğretmen profilinin yukarıda sözü edilen öğretmen profile ile karşılanamayacağı açık bir gerçekliktir. Giderlerinin %60'ı personel maliyetlerinden oluşan eğitim sektöründe güncel eğitim modellerine uyum sağlayamayan öğretmen kadrosu devlet için bir başka kaynak israfı örneğidir (Ay, 2014, 61).

Aynı şekilde bazı meslekler dışarda tutulacak olursa özellikle işletme bölümü mezunlarının diploma törenlerinde espriyle karışık acı bir gerçeğin de ifadesi olan "sizler bu diplomayla hiçbir şeyin uzmanı olduğunuz" sözü milyonlarca üniversite mezununun durumunu dile getirmektedir. Geçen iki yüzyıl boyunca, önceki yüzlerce yılın da devamı ve etkisi ile aristokratik ve bürokratik eğitim yaklaşımının eğitimi ve öğretimi hayattan kopuk soyut, teorik alana mahkûm etmesinin bir ürünü olarak, eğitim adeta değersizleştirilmiş, aslında temel rolü yaşamı kolaylaştırmak olmasına rağmen, gençleri geleceğe hazırlamayan, onlara yaşam becerileri kazandırmayan bir bilgi yığını haline gelmiştir.

Ülkemizde OECD'ye göre gittikçe daha fazla öğrenci eğitimini yarıda bırakma eğilimindedir. Eğitim ve öğrenim gerek ailelerde gerekse gençlerin kendisinde gelecek ve kariyer umudu olmaktan çıkmaktadır. OECD ortalamasında 18 yaş düzeyinde ortaöğretim ve yükseköğretime katılım oranı yüzde 76 iken bu oran Türkiye'de yüzde 46'ya düşmektedir. Türkiye bu oranla 35 üye ülke içerisinde son sıralarda yer almaktadır (OECD, 2017, 2).

Bilgi toplumu bireylerin paylaşıldıkça artan bilginin gücü ve üstünlüğünü kabul ettiği ve aktif olarak kullandığı bir yaşam biçimidir. Bilgi toplumunda egemen olan "üretim paradigması" bilgi tabanını değiştirdiği gibi eğitilmiş insanın tanımını ve öğrenme-öğretmeye ilişkin yaklaşımları da etkilemektedir. Dolayısıyla bu süreçte eğitimi "kişide kendi öğrenme profili hakkında farkındalık yaratılması yoluyla, daha üst zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmesi ve bu arada da değişen çevresel koşullara uyum gösterebileceği bilgi, beceri ve davranışları sürekli olarak güncelleyebilmesi için uygun öğrenme ortamlarının yaratılması süreci" (Genç ve Eryaman, 2008, 100) şeklinde tanımlamak daha uygun olacaktır. Böylece, okul öncesi eğitimden başlayarak, çıraklık eğitimi ve yetişkinlerin eğitimi dahil, yükseköğretim kademesine kadar, bilgi toplumunun gerektirdiği niteliklere sahip insan gücünün kaynağı olan eğitim sistemi günümüzde her zamankinden daha fazla önem taşımaktadır. Zira Einstein'ın (1999) harikulade bir şekilde vurguladığı gibi:

Geleneğin bir nesilden diğerine aktarılabilmesi için okul her zaman en önemli araç olmuştur. Bu olay geçmişe göre bugün çok daha geçerlidir çünkü ekonomik hayatın gelişmesiyle birlikte eğitim ve geleneğin yükünü taşıyan aile zayıflamıştır. İnsan toplumunun sürekliliği ve sağlığı da bu nedenle okula daha bağımlı hale gelmiştir. Bazı insanlar zaman zaman okulu yetişen nesle en yüksek miktarda bilgiyi aktaran, yaşayan bir araç olarak görmüşlerdir. Bu doğru değildir. Bilgi cansızdır ama okul canlılara hizmet verir. Genç bireylerde, ulusun refahı için de değerli olan özelliklerdir ve yetenekleri geliştirmelidir. Ama bu, bireyselliğin öldürülmesi ve bireyin bir arı veya karınca gibi yalnızca toplumun bir aracı haline gelmesi demek değildir. Çünkü kişisel özelliklere ve kişisel araçlara sahip olmayan standart bireylerin oluşturduğu bir toplum, gelişme olanakları olmayan zavallı bir toplumdur. Aksine amaç, bağımsız düşünen ve davranan, aynı zamanda yaşamlarındaki en büyük amacı topluma hizmet etmek olan bireyler yetiştirmek olmalıdır (Einstein, 1999, 72-73).

Öğretmen kimliği Popper'in (1998) eleştirel-akılcı tutumunu içselleştirmiş ve bunu sınıf ortamına taşıyabilecek bilimsel ve teknik donanımına sahip, yaratıcı bir birey profili içermelidir. Aksi takdirde uluslararası arenada meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeleri pasif olarak izleyen bir toplum ortaya çıkacaktır ki eleştirel-akılcı düşünmeden yoksun bireylerden oluşmuş toplumlar tarihsel ve kültürel geçmişleri ne olursa olsun, geri kalmış ülkeler sınıfına düşecektir. Zira insanın varlığını sürdürmesinin temeli tarih boyunca yaratıcılığa dayalı bilgi üretme kapasitesi olmuştur ve gelecekte de böyle olmaya devam edecektir. Bu koşullarda kendi yerini ve yolunu kendi öz kaynaklarıyla, araştırma geliştirme deneyimleri ile keşfeden ve ileriye taşıyan, yarını kurgulayan, üretiminden sosyal yaşamına kadar bilgi toplumu ve akıllı toplumun ihtiyacı olan liderleri, önderleri, rol modellerini, yaratıcı insan birikimini vizyoner motivasyon misyonuyla donatarak yaratmak, toplumun her kademesinde olduğu gibi eğitimin her kademesinde de kaçınılmaz bir sorumluluk ve görevdir.

Akılcı-eleştirel düşünme yetisine sahip bir öğretmen öğrencilerine bilgilerdeki farklılıkları ayırt edebilme ve bu farklılıklara yorum getirebilme yetisini kazandırır. "Akılcı-eleştirel düşünme yeteneğine sahip bireyler, konuya odaklanabilen, tartışmaları analiz edebilen, açıklayıcı ve meydan okuyucu sorular sorabilen ve cevaplayabilen, kaynakların güvenilirliğini sorgulayan, verileri yargılayıp sonuç çıkaran, tahminleri değerlendirebilen ve diğerleriyle başarılı iletişim kurabilen bireylerdir" (Ennis, 1987, 10). Ancak sadece akılcı-eleştirel düşünme yetisine sahip olmak artık günümüzün çok yönlü ihtiyaç ve taleplerine cevap verecek nitelikte gençlerin yetişmesi için tek başına yeterli değildir.

Bunun en önemli göstergelerinden biri günümüzde dünyanın her yerinde eğitim sistemlerinin yenilenmeye gitmesidir. Ancak Ken Robinson'un (2010) işaret ettiği gibi yenilenme sadece bozuk bir sistemin düzeltilmesi demektir. Oysa eğitimde ihtiyacımız olan şey yenilenme değil köklü bir reformdur. Bilgi teknolojileri çağında çoğulcu bir yaklaşımla, öğrenmeyi hayat boyu süren bir süreç olarak ele alan, sınıf ortamında yeni bilişim teknolojilerinin kullanımını esnek, yaratıcı ve yenilikçi düşünme ile birleştirmeyi hedefleyen birçok çalışma yapılmaktadır (Beck, 2008; Hathaway ve Jaquith, 2014; Bonal ve Rambla, 2003, 469).

3.2. Yaratıcı Yenilikçi Düşün ve Yaşam Boyu Uygulamacı Öğrenme

Çocukların ve gençlerin kafasına bilginin en etkili bir şekilde nasıl aktarılacağına odaklanmış olan geleneksel eğitim anlayışının yerini öğrencinin yaratıcı düşünme becerilerini eleştirel-akılcı düşünmeyle birleştirmesine olanak sağlayan tekno-sosyal öğrenmenin alması gerekmektedir. Sosyal öğrenme herhangi bir konuyu anlamanın o konu hakkında konuşarak ve özellikle diğerleriyle sorunlar ve eylemler çerçevesinde yapılan etkileşimler temelinde sosyal olarak inşa edildiği varsayımına dayanır. Sosyal öğrenmede odak noktası ne öğrendiğimiz değil, nasıl öğrendiğimizdir (Gödelek, 2009). Sosyal öğrenme konusunda yapılan en tanınmış çalışmalardan birisi Harvard Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Richard Light'ın çalışmasıdır. Light yüksek öğrenimde öğrencilerin başarısının en önemli belirleyicilerinden birinin -hocalarının farklı ders anlatma biçimlerinden daha önemli olarak- küçük çalışma gruplarına katılma veya bu tür küçük çalışma veya tartışma grupları oluşturma becerileri olduğunu bulmuştur. Gruplar oluşturan ve grup içinde çalışan öğrencilerin, haftada bir kere toplandıklarında bile, çalışmalarına daha fazla bağlandıkları, sınıfa daha hazırlıklı geldikleri ve kendi başlarına çalışan öğrencilere nazaran manidar bir şekilde daha fazla öğrendikleri bulunmuştur. Bu perspektif eğitimde ilginin odağını öğrenilecek konunun ne olduğundan öğrenilen konunun etrafında oluşan insan eylemlerine ve öğrenme etkinliklerine kaydırmaktadır. Böylesi bir döngü bilgi çağı olarak adlandırdığımız günümüzün hızla değişen toplumlarında öğrencilerin sadece birer bilgi deposu olmaktan çıkarak bilgi yolları açık bireyler olmasını sağlayacaktır.

3.3. Süper Akıllı Toplumda Üretici Eğitim ve Öğrenme

Günümüzde medyada daha çok da örgün eğitim materyallerinin dışında dijital ve sosyal medyada yer aldığı şekliyle sosyalleşme, çok yakın bir zaman 5-10 yıl öncesinde olduğu formatta değil, artık sanal ve dijital platformlarda gerçekleşmektedir. Modern sosyalleşmeyi yani bilgi toplumunun ve akıllı toplumun sosyalleşmesini eskinin sokaklarında, mahallelerinde ve dört duvar arasındaki sınıflarda aramamalıyız; arasak da bulamayız. Günümüz modernitesinin sosyalleşmesi ancak Endüstri 4.0 dijital bilgi toplumunun zekasını en verimli kullanan akıllı toplum 5.0'ın şimdiki ve gelecekteki aktörlerinin teknolojik sosyalleşmesinde bulunabilir.

Bilgi toplumu insanların sınırlı da olsa farklı söylemler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve bunlara eleştirel olarak bakabilmelerini gerektirmektedir. Dolayısıyla bir olay hakkında geniş boyutlu düşünebilme ve bir alandaki problemi çözerken başka alandaki bilgilerini kullanabilme becerisini kazanabilen öğrenciler bilgi toplumunda varlıklarını sürdürebilecekleri gibi geleceğin akıllı toplumuna ayak uydurabilecek yetilerle de donatılmış olacaklardır. Günümüzün post-kapitalist, post-endüstriyel toplumunda öğretmenin en önemli rolü öğrencilerine yerel olaylara odaklanmaktan çok global düşünmeyi, dünya vatandaşı olmayı, bilinçlerini genişletmeyi, ulusal ve kültürel sınıflara kapanmanın ötesinde daha ilgili bireyler olarak günümüzün küreselleşen dünyasında başkaları ile birlikte olabilmeyi, farklılıkları hoş görebilmeyi öğretmektir. "Pratiğin teoriiyi üretirken, teorinin de pratiği yönetmesi" (Sirkeci ve Düzgün, 2014, 1430-1431) felsefesine uygun olarak bireyin eğitimle birlikte, sadece okur-yazar olmaları beklenmemekte, bilginin geçici olduğu bu zamanda, ansiklopedik ve körü körüne bağlanılan bilgidен çok olayları derinliğine kavrama, eleştirel düşünme yetenekleri ile "öğrenmeyi öğrenme"nin vurgulandığı; öğrenmede öğrenci-öğretmen etkileşimine önem verildiği ve çok yönlü zihinsel gelişimin amaç edildiği eğitim anlayışıyla yetişmiş, bilgiyi depo eden değil onu eleştirel bir süzgeçten geçirip yeni bilgi üretme kapasitesine sahip olan bireyler haline gelmesi amaçlanmaktadır. Çünkü "düşünme yeteneği gelişmemiş bir öğrencinin en büyük zihinsel etkinliği depoladığı bilgiyi geri çağırarak olduğundan, dağarcığındaki bilgiyi de nasıl kullanacağını dahi bilememektedir" (Özden, 2000, 19).

Yukarıda söylendiği gibi, OSB sınırları içerisinde kurulan teknoloji ağırlıklı özel meslek liseleri öğrencilerin yalnızca teorik öğrenim değil, yerinde yaparak öğrenmelerini de teşvik etmektedir. Devlet kendi okullarında başarıyla sürdüremediği böylesi verimli, üretici yerinde eğitim modelleri için öğrenci başına, bir öğrencinin devlete maliyetinin 1,5 katına kadar teşvik vermektedir (Ay, 2014, 36). Devletin kendi başarısızlığını özel sektör eğitim hizmetiyle gidermek için normal maliyetinin 1,5 katı ödeme yapması kaynak israfı olarak nitelendirilebilir.

3.4. Bilgi Toplumunda Piyasacı Programlı Eğitim

2010 yılında toplanan 18. Milli Eğitim Şurası Kararları ile MEB'e "eğitimde niteliğin artırılması amacıyla özel okullar teşvik edilerek sayıları artırılmalı, teşvik kapsamında çocuklarını özel okullara gönderen ailelere resmi okullardaki bir öğrenci maliyetinin yarısı kadar destek verilmeli ve bu yolla devletin eğitim harcamaları azaltılmalıdır" önerisi yapılmıştır (Aktaran, Ay, 2014, 88). Devletin bir yandan OSB Meslek Liselerine 1,5 katına kadar kaynak tahsisinde bulunurken, diğer yandan Eğitim Şurası ve TSKB tarafından özel okulların teşvik edilmesi ve bu kez öğrenci maliyetinin yarısı kadar bir teşviğin dahi yeterli olacağı savunulması eğitim sistemimizde kaynak kullanımı konusunda bir paradoksa işaret etmektedir.

Sadece dünyanın dev tekellerinin ve gelişmiş endüstri ülkelerinin gündemi ve sorunu gibi algılanan ve birbirinden kopuk soyut tanımlamalar gibi düşünülen misyon ve vizyon, bugün artık her bir birey için kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmiş bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerin stratejik planlarında yer bulan vizyon ve misyon ifadelerinin analiz edildiği bir araştırmada (Özdem, 2011, 1888) üniversitelerin misyon bildirimlerinde en çok "Nitelikli İnsan Gücü Kaynağı Yetiştirmeye Yönelik Hizmetler", vizyon bildirimlerinde ise en çok "Araştırma İşlevine Yönelik Hizmetler" konusunda ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. "Nitelikli İnsangücü Yetiştirmeye Yönelik Hizmetler" kategorisinde yer alan vizyon ifadeleri incelendiğinde beş üniversite "Mezunları tercih edilen ve aranan bireyler yetiştirmek" vizyon ifadesini kullanırken, bir üniversite "Okul öncesi ve ilköğretim alanında elemanlar yetiştirmek" ve "Ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda meslek elemanı yetiştirmek" ifadelerini kullanmışlardır. Ama Kocacık'ın çok haklı olarak işaret ettiği gibi "bilim teknolojilerinin ve makineye yapılan bir yatırım olarak değil, insana yapılan bir yatırım olarak kabul edilmesi gerekir. İnsana, bilgiye [yeterli] yatırım yapılmadıkça da Türkiye'nin bilgi toplumu olması çok zor [olacağı gibi]" (Kocacık, 2003, 9), akıllı toplumu hayal etmesi dahi mümkün değildir. Türkiye'de üniversitelerde eğitim sisteminin içinde bulunduğu geleneksel kural ve yapının sınırlarını aşacak eğitim fırsatları sunmayı ve okul sistemini kurula dayalı olmaktan çok performansa dayalı bir yapıya dönüştürmeyi hedef edinen eğitim anlayışının yerleşmesi ile yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, yeniliklere açık bireyler yetiştirmek mümkün olacaktır.

4. SONUÇ

Sonuç olarak piyasa ekonomisinin sebep olduğu aksaklıkları, başarısızlıkları özellikle eğitim hizmetleri sunulan sektörlerde gidermek görevini üstlenmesi ve çözmesi öngörülen kamu kurumları entelektüel beşeri sermaye çıktısı üretmekle görevli olan eğitim sektörünün başarısızlıkları ve dışsallıkları ile gündemde yerini almasına yol açmıştır. Son 30-40 yılın tüm çalışmaları milli eğitim bakanlarının göreve geldiklerinde ve ayrılırken yaptıkları tüm açıklamalardaki gibi bir bütün olarak değerlendirildiğinde eğitim sisteminin aynen kendi varoluş nedeni olan piyasanın başarısızlıklarında olduğu gibi başarısızlıkları ve dışsallıkları ile birlikte ele alınmaktadır. Piyasa ekonomisi 21. yüzyılda kendi içinde geliştirdiği Bilgi Toplumu ve Akıllı Toplum 5.0 hedefli endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin boyutlarına uygun milyonda bir veya sıfır hatalı üretim süreçlerini kendisine hedef olarak koyarken, eğitim sektörü aynı süreçlere çok önemli bir emek girdisi olarak dahil olacak entelektüel beşeri sermayeyi üretmekle görevlidir. Ancak endüstri Sigma 7 kriterleri ile sıfır hata üretim süreçlerini zorlarken eğitim sektörünün 2 Sigma kriterleri seviyesinde %50'si kullanıma uygun olmayan mezunları ürün olarak vermesi kamusal kaynakların israf edildiğinin önemli bir göstergesidir. Aynı şekilde, kendisine kamu kaynaklarından ayrılan finansmanın ve istihdam edilen eğitmen emek gücünün neredeyse aynı oranda israfla ve fireli kullanılıyor olması diğer bir kaynak israfı göstergesi olarak konunun önemini ve mutlaka çözüm önerileri geliştirilmesinin kaçınılmaz gereğini ortaya koymaktadır.

Gerek reel sektörün gerekse kamu sektörünün artık günümüzde yüzde 90 oranında hizmet üretme görev ve sorumlulukları ile sınırlandırılmış e-Devlet, e-SGK gibi uygulamalarla veya "devlet elindeki bilgileri ikinci kez vatandaşından talep etmeyecek" gibi bürokratik değişimler sürecine girdiği bir dönemde eğitim sisteminin bu gelişmelerden bağımsız ve kopuk sürdürülmesi çok büyük maddi kaynak, doğal kaynak ve entelektüel birikim israfı demektir. Tekno-sosyal inovasyon yaklaşımından uzak böylesi bir eğitim sisteminin değişen ve dönüşen hem reel hem de kamusal sektörlerin ihtiyaçlarını karşılayacak insan gücü üretmesi mümkün değildir. İnterdisipliner bilgi toplumundan akıllı topluma geçiş sürecinde küresel gelişmeler ve tartışmalar, öğrenim sürecinde, öğrencilerin bireysel özelliklerine ve öğrenilen bilginin türüne göre çeşitli öğrenme yaklaşım ilkelerini birbiriyle uyum içinde kullanılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Her yıl devlet bütçelerinde yer aldığı gibi bütçenin en önemli ve en büyük masraf kalemini oluşturan ve devasa boyutlu bir kamusal maliyetle sürdürülmekte olan eğitim hizmeti bu israfçılıktan kurtarılmalı, eğitimin kamusal maliyeti bilgi toplumuna uyumlu hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ay, D. (2014). *Eğitim Sektörü Raporu*. TSKB Ekonomik Araştırmalar.
http://www.tskb.com.tr/i/content/731_1_Egitim_Sektoru_Raporu_Haziran_2014.pdf
- Beck, S. (2008). The teacher's role and approaches in a knowledge society. *Cambridge Journal of Education*, 38 (4), 465-481.
- Bonal, X. ve Rambla, X. (2003). Captured by the Totally Pedagogised Society: Teachers and teaching in the knowledge economy. *Globalisation, Societies and Education*, 1:2, 169-184, DOI: 10.1080/14767720303916.
- Einstein, A. (1999). *Fikirler ve Tercihler*. İstanbul: Arion Yayınevi
- Ennis, R. (1987). A taxonomy of critical thinking dispositions and abilities. in J. Boykoff-Baron & R.J. Sterberg (Eds.) *Teaching Thinking Skills: Theory and Practice*. New York: W.H. Freeman.
- Fındıkcı, İ. (1998). Enformasyon bilgi toplumu dosyası: bilgi toplumunda eğitim ve öğretmen. *Bilgi ve Toplum Dergisi*, 1(4): 83.
- Genç, S. Z., Karaman, M.Y. (2008). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 89-102.
- Gödelek, Kamuran. (2009). Düşünüyorum O halde Varım'a Karşı Düşünüyoruz, O halde Varız. *Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi*, 6-8 Mart, Ankara.
- Hathaway, N.E. ve Jaquith, D.B. (2014). Where's the Revolution. *kappanmagazine.org*, 95 (6), 24-29.
- Kitapçı, İ. (2017). Piyasa Başarısızlıklarına Alternatif Bir Çözüm: Sosyal Sermaye Yaklaşımı. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), ISSN: 1309-8020 (Online)
- Kocacık, F. (2003). Bilgi Toplumu ve Türkiye. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 1-10.
- Kurtoğlu, R. (2017). *Evangelism Tanrıyla Kıyamete Zorlamak*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Light, R. (2001). *Making the Most of College: Students Speak Their Minds*. Cambridge: Harvard University.
- Mutlu, L. (2007). *Türkiye'nin Uyarılık Yolu Üniversitelerden Geçiyor*. İstanbul: Boyut Kitapları.
- OECD Eğitime Bakış 2017. (<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/isletme-ve-hukuka-ilgi-var-is-yok-40789913>)
- Özdem, G. (2011). An analysis of the mission and vision statements on the strategic plans of higher education institutions. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(4), 1887-1894.
- Özden, Y. (2000). *Eğitimde Yeni Değerler* (Cilt 3). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Popper, K. (1998). *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*. (Çev. İ. Aka & İ. Turan), İstanbul: YKY.
- Robinson, K. (2010). *Bring on the learning revolution*. TED Talks, May [video].
www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution.html
- Sirkeci, O, Düzgün, N. (2014). Avrasya Ekolü Çıktı Odaklı Disiplinli Öğrenme. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 15-17 Ekim, Artvin, Türkiye.